

Techniki plastyczne

Edukacja plastyczna spełnia bardzo ważną rolę w procesie harmonijnego rozwijania osobowości uczniów. Jej celem jest kształtowanie kultury estetycznej i pobudzanie wrażliwości na piękno otaczającego świata oraz rozwijanie postawy twórczej.

■ Wanda Strzelec

Sztuki plastyczne (rysunek, malarstwo, modelowanie) są dla dziecka źródłem radości i doznań estetycznych. W młodszym wieku szkolnym intensywnie rozwija się wrażliwość oraz kształtuje poczucie piękna. Poprzez aktywność plastyczną dzieci poznają otaczający świat, rozwijają umiejętności manualne, doskonałą koordynację wzrokowo-ruchową. Zajęcia plastyczne (rysowanie, malowanie, wycinanie, lepienie) uspokajają, wyciszają, dają uczucie odprężenia oraz zaspokajają potrzebę tworzenia. Jednocześnie stwarzają szansę rozumienia i przeżywania wartości wizualnych otaczającego świata. Zajęcia plastyczne dostarczają wiele przeżyć poprzez temat oraz interesującą technikę plastyczną.

Dlatego w działalności uczniów klas I–III należy stosować różnorodne techniki plastyczne.

Najczęściej stosowane techniki plastyczne:

Techniki rysunkowe:

1. Rysowanie ołówkiem.
2. Rysowanie kredką.
3. Rysowanie węglem.
4. Rysowanie pędzlem.
5. Rysowanie kredą.
6. Rysowanie piórkiem.
7. Rysowanie patykiem.
8. Rysowanie patykiem na podkładzie klejowym. Podkład klejowy otrzymujemy

w następujący sposób: mąkę żytnią (może być mąka ziemniaczana) rozrabiamy w zimnej wodzie i wlewamy do gotującej wody. Po krótkim gotowaniu otrzymujemy klajster z mąki. Powinien mieć konsystencję gęstej śmietany. Tak przygotowany klajster mieszamy z farbą używaną do malowania ścian.

9. Rysowanie świecą (najlepsze są świeczki choinkowe).
10. Rysowanie ostrymi narzędziami.
11. Batik – dekoracyjna technika plastyczna.
Czysty arkusz białego brystolu zamalowujemy farbami. Następnie całą powierzchnię pokrywamy świecą lub klejem. Po wykonaniu tych czynności zamalowujemy całą powierzchnię kartki czarnym tuszem. Po wyschnięciu wydrapujemy ostrym narzędziem rysunek w warstwie tuszu i świecy. Technika ta nadaje się do przedstawienia tematów ilustracyjnych lub fantastycznych.
12. Swobodne nakładanie nitki lub sznurka, a następnie podklejanie ułożonego wzoru klejem.

Techniki malarskie:

1. Malowanie kredkami ołówkowymi i świecowymi.
2. Malowanie farbami kryjącymi, plakatoowymi, klejowymi.

3. Malowanie akwarelami.
 4. Malowanie „mokre w mokrym”.
Kartkę papieru zwilżamy wodą i malujemy kolorowe plamy farbami (np. akwarelowymi). Po wyschnięciu rysunek możemy obrysować konturem.
 5. Malowanie gwaszem (farby mieszamy z pastą do zębów).
 6. Malowanie farbami drukarskimi.
 7. Malowanie kolorowymi tuszami.
 8. Malowanie na mokrym zmiętym papierze.
 9. Malowanie farbą klejową zmieszaną z trocinami.
 10. Malowanie na płótnie. (Płótno przypinamy pinezkami do ramy. Materiał pokrywamy żelatyną, a po wyschnięciu farbą emulsyjną).
- Inne techniki:**
1. Rysowanie ołówkiem i pokrywanie wzoru plasteliną.
 2. Wydzieranka z gazet, kolorowego papieru, bibułki.
 3. Wycinanka z kolorowego papieru, makułatury.
 4. Odbijanie wzoru tiulem lub gazą.
 5. Frottage – pokrywanie farbą różnych przedmiotów, np. liści, a później odciskanie ich na kartce papieru.
 6. Układanie na podłożu z plasteliny materiałów przyrodniczych lub drobnych przedmiotów dekoracyjnych.
 7. Collage – wykonywanie kompozycji z różnych materiałów (np. słomy, papieru, ścinków skór, tkanin, tektury), a następnie naklejanie ich na podłożu.
 8. Monotypia – technika na pół graficzna i na pół malarska, obraz powstaje przez odbijanie i daje tylko jedną odbitkę. Płytkę szklaną lub metalową pokrywamy farbą drukarską. Na pokrytą farbą płytkę nakładamy papier, na którym wykonujemy rysunek. Po wyschnięciu odbitki naklejamy ją na biały papier.
 9. Linoryt – wykonujemy projekt na papierze, za pomocą kalki przenosimy rysunek na płytkę z linoleum lub gumolitu, wycinamy ostrym narzędziem naniesioną kompozycję, za pomocą wałka gumowego наносimy farbę drukarską. Na płytce kładziemy białą kartkę papieru i dociskamy ją kostką intrologatorską.
 10. Gipsoryt (podobnie jak linoryt).

11. Drukowanie za pomocą stempli z ziemniaka.
12. Malowanie na podkładzie z kaszy – powierzchnię tekturki pokrywamy klejem i posypujemy kaszą. Następnie przyciskamy ją drugą tekturką. Gdy podkład jest suchy, malujemy na nim kolorową płaską kompozycję.
13. Mozaika z kawałków drobnego papieru – podarty papier przyklejamy na przygotowane obrysy różnych kształtów.
14. Wyklejanka z naciętych pasków papieru – miękki papier, np. śniadaniowy lub przebitkowy, nacinamy z jednej strony nożyczkami i przyklejamy na ciemnym papierze, aby zrobić np. kudłate zwierzę.
15. Wycinanka z papieru nakłuwanego – z papieru rysunkowego wycinamy rozmaite sylwetki, np. postacie ludzkie, zwierzęce i na podkładce z ligniny nakłuwamy sylwetkę w różnych miejscach ostrym narzędziem, np. gwoździem.
16. Wycinanki ze szmatek.

17. Witraże papierowe – wycinanie pewnych elementów rysunku i podklejanie tych miejsc kolorową bibułą.
18. Dekalkomania – na kartce z bloku malujemy kompozycję mocno rozwodnionymi farbami. Na mokrą kartkę kładziemy czystą kartkę i mocno ją przyciskamy.

Modelowanie – formowanie bryły:

1. Lepienie z gliny.
2. Lepienie z plasteliny.
3. Lepienie z modeliny.
4. Formowanie z gazet.
5. Formowanie ze staniolu.
6. Formowanie z masy plastycznej – drobne kawałki papieru gazetowego zalewamy wodą i gotujemy. Gdy papier jest rozmiękczony, odciskamy wodę, a papier rozcieramy. Następnie odmierzamy w proporcji 2:1 rozarty papier i klej (kłajster). Potem dodajemy nieco zmielonej kredy. Całość należy dobrze wymieszać.

Przykładowe techniki plastyczne, które mogą być wykorzystane przy realizacji podanych tematów

I. Dom dla lalek.

Ulica mojego miasta.

Moja miejscowość za 100 lat.

Stare zamki.

Techniki do wyboru:

1. Collage z wykorzystaniem różnych materiałów.
2. Wycinanka z kolorowego papieru i makulatury.
3. Kalkografia
Etapy pracy:
 - wycięte elementy z jasnej tektury naklejamy na biały karton (cztery warstwy),
 - wykonaną matrycę układa się na podkładkach z gazety,
 - całość przykrywamy kalką maszynową (stroną odbijającą do matrycy),
 - na to kładziemy białą kartkę papieru i całość prasujemy.
4. Rysowanie piórkiem i tuszem.

5. Rysunek komputerowy.
6. Rysunek świeczką.

II. Nasze wesołe zabawy na boisku szkolnym.

Plac zabaw.

Techniki do wyboru:

1. Malowanie farbami plakatowymi lub kredkami świecowymi.
2. Rysowanie białą kredą, pastelami na ciemnym tle.
3. Rysowanie świeczkami choinkowymi i zamalowywanie powierzchni kartki farbami plakatowymi.
4. Rysowanie kolorową kredą na asfalcie.
5. Malowanie kredkami świecowymi i zamalowywanie powierzchni kartki farbami akwarelowymi.

III. Idę do szkoły.

Idę z rodzicami na spacer.

Klasowa wycieczka.

Techniki do wyboru:

1. Rysowanie kredkami ołówkowymi, mazakami.
2. Malowanie farbami plakatowymi lub kredkami świecowymi.
3. Wycinanie i malowanie (wycinanie z kolorowej makulatury elementów ulicy, rysowanie postaci ludzkich, kredkami, mazakami lub patykami).

IV. Na ulicy.

Przejście po pasach.

Techniki do wyboru:

1. Malowanie farbami plakatowymi.

2. Rysowanie na szarym papierze lub makulaturze pędzlem lub patykami.

V. Wyprawa na inną planetę.

Na dnie oceanu.

Przybysze z kosmosu.

Techniki do wyboru:

1. Batik.
2. Rysowanie tuszem i patykami oraz malowanie kredkami.

VI. Zwierzęta w zoo.

Zwierzęta domowe.

Techniki do wyboru:

1. Modelowanie w plastelinie, modelinie lub masie solnej.
2. Wydieranka z kolorowej makulatury lub kolorowego papieru.
3. Wycinanie podwójnie złożonych sylwetek zwierząt, kolorowanie ich (nauczyciel może przygotować szablony).
4. Malowanie farbami plakatowymi.

VII. Sad jesienią.

Leśne obrazki.

Techniki do wyboru:

1. Collage.
2. Malowanie farbami plakatowymi.
3. Wycinanka.
4. Gwasz.

VIII. Jan Christian Andersen i jego baśnie.

Kopciuszek na balu.

Mój ulubiony bohater.

Techniki do wyboru:

1. Malowanie farbami.

2. Collage.
3. Wycinanka z kolorowego papieru, szmatek.
4. Rysowanie patykami na podkładzie klejowym.

IX. Zabawy zimowe.

Pałac Królowej Śniegu.

Techniki do wyboru:

1. Gwasz.
2. Malowanie farbami z solą.
3. Malowanie białą farbą na ciemnym podkładzie.

X. Laurki dla...

Techniki do wyboru:

1. Wycinanka.
2. Mokre w mokrym.
3. Wyklejanka z wełny.

Przykłady realizacji edukacji plastycznej w klasie III

Temat: Czerwone kwiaty i owoce

Zadania:

- określanie i nazywanie barw, kształtów, wielkości owoców oraz warzyw,
- określanie położenia i oddalenia poszczególnych okazów w stosunku do siebie,
- rozwijanie wrażliwości na piękno barw i kształtów w naturze,
- kształcenie pojęć: *walor*, *martwa natura*.

Uczeń po zakończeniu zajęć:

- potrafi określić wielkość, kształt i barwę dowolnego owocu lub warzywa,

- zna pojęcie: *martwa natura*,
- umie wskazać odcienie jednego koloru na przykładzie czerwonych owoców.

Środki dydaktyczne:

Warzywa i owoce w kolorze czerwonym, ramka, farby plakatowe lub klejowe, kolorowy papier, makulatura, reprodukcje obrazów przedstawiających martwą naturę, na przykład *Martwa natura z dzbankiem* Zbigniewa Pronaszki, *Martwa natura z patelnią jabłek* Tytusa Czyżewskiego.

Realizacja:

1. Zapoznanie się z treścią wiersza *Co się w lesie czerwieni* Hanny Zdzitowieckiej:

Nisko przy ziemi borówki okrągłe, czerwone główki ukryte w pożółkłej trawie, kwaśne jagody żurawin, a wyżej róże i głogi splątane w gąszcz obok drogi berberys, kaliny grona, trzmielina w twardych ostłonach, a tam, gdzie nie sięga ręka, jarzębina, krasa w pękach.
2. Oglądanie ilustracji i naturalnych okazów owoców występujących w wierszu.
3. Wykonanie ćwiczeń:
 - jaka barwa dominuje w wierszu?
 - podkreśl w wierszu nazwy roślin i owoców, które mają kolor czerwony,
 - wybierz kilka czerwonych pomidorów lub innych czerwonych owoców i porównaj ich barwy; ułóż wybrane owoce od najjaśniejszego do najciemniejszego.

4. Układanie czerwonych jabłek lub czerwonych pomidorów od najjaśniejszego do najciemniejszego.
5. Praca w grupach – układanie kompozycji z czerwonych kwiatów i owoców na tle białego ekranu (zestawy dopasować do wielkości ramki).
6. Wyjaśnienie pojęcia *martwa natura* – to jeden z najpopularniejszych tematów w malarstwie. Jest to zestaw różnych przedmiotów ułożonych w jedną przemyślaną kompozycję.
7. Oglądanie reprodukcji obrazów, które przedstawiają martwą naturę, na przykład *Martwa natura z paterą jabłek* T. Czyżewskiego.
8. Omówienie zadania plastycznego: Przedstaw na kartce martwą naturę ułożoną z czerwonych kwiatów, owoców i warzyw.
Techniki do wyboru:
 - farby plakatowe lub klejowe,
 - wycinanka lub wydzieranka z kolorowej makulatury w różnych odcieniach czerwieni.
9. Samodzielna i twórcza praca dzieci.
10. Omówienie prac ze szczególnym zwróceniem uwagi na kształt, wielkość, odalenie i położenie poszczególnych okazów w stosunku do siebie.
11. Ocena prac przez dzieci.
12. Odpowiedź na pytanie: *Jaki rodzaj malarstwa przedstawia twój obraz?*

Temat: Zimowy krajobraz

Zadania:

- przedstawienie sceny uwzględniającej barwę oraz przestrzeń i jej charakterystyczne cechy,
- obserwowanie różnic w wyglądzie tego samego przedmiotu w zależności od jego położenia lub zmiany miejsca osoby patrzącej,
- utrwalanie wiadomości o barwach zimnych,
- widok, rysunek,
- kształcenie wrażliwości na piękno w przyrodzie.

Uczeń po zakończeniu zajęć:

- potrafi wskazać barwy zimne oraz zastosować je w pracach plastycznych,
- potrafi wytłumaczyć różnice pomiędzy rysowaniem a malowaniem,
- wie, co oznacza pojęcie: *widok*.

Środki dydaktyczne:

Koło barw, ilustracje zimowych krajobrazów, reprodukcje obrazów przedstawiających krajobrazy zimowe, np.: Juliana Fałata, Józefa Szerementowskiego, Józefa Chełmońskiego, okienka widokowe, świeca, biała kreda, papier ścierny, sól, farby plakatowe, farby klejowe, mleko, patyk.

Realizacja:

1. Oglądanie ilustracji przedstawiających zimowe krajobrazy.
2. Odczytanie wiersza pt: *Pierwszy śnieg* Piotra Łastowskiego:
*Spadł pierwszy śnieg.
Jest biało.
Białe są drzewa i domy...
Spójrz!
Drogi wszystkie zawiąło*

w pejzażu od dawna znajomym...

To zima – Śnieżna Pani

przybywa z dalekich krain...

Czas na ślizgawkę wyruszyć,
tam bawić się można najpiękniej.

I chociaż

mróz szczypie w uszy,

buziaki są uśmiechnięte.

Bo zima – Śnieżna Pani

przybywa z dalekich krain.

3. Ćwiczenie z kołem barw – wskazywanie barw zimnych.
4. Rozmowa nauczyciela z dziećmi na temat zjawisk przyrodniczych występujących zimą (podkreślanie zjawisk przyrodniczych w wierszu, określanie zimowych barw).
5. Ćwiczenie z okienkiem widokowym (przed szkołą):
 - ustalenie obiektu, który dzieci będą obserwować przez okienko widokowe (mogą to być drzewa),
 - zmiana miejsca obserwacji,
 - zwrócenie uwagi, jak zmienia się wygląd obiektu w zależności od miejsca obserwacji,
 - wymiana poglądów.
6. Omówienie realizacji zadania plastycznego:

Ilustracja wykonana przez ucznia może przedstawiać obrazek, który dzieci zobaczyły przez okienko widokowe.

Ćwiczenia plastyczne realizujemy poprzez:

 - rysowanie patykami – na podkładzie klejowym,
 - malowanie farbami plakatowymi zmieszanymi z solą,
 - rysowanie świecą i malowanie tuszem,
 - rysowanie białą kredą na ciemnym tle (można rysować na papierze ściernym; kredę należy namoczyć w mleku).

Pamiętaj o:

- ciekawym ujęciu tematu,
 - właściwej kompozycji.
7. Samodzielna i twórcza praca dzieci pod kierunkiem nauczyciela.
 8. Omówienie i ocena prac.
 9. Podanie informacji:

Rysunek to praca plastyczna wykonana ołówkiem, kredką, patykami lub długopisem.

Wykonane na płótnie, kartonie lub desce malowidło, w którym przedstawione są określone treści, to obraz malarski.

Człowiek, który maluje obraz to artysta malarz.

10. Oglądanie reprodukcji malarskich przedstawiających krajobraz zimowy.

Omówienie:

 - tematyki,
 - kolorystyki.

Temat: Wakacje w kosmosie

Zadania:

- przedstawienie swoich wyobrażeń za pomocą różnorodnych środków plastycznych,
- określanie i wskazywanie kształtów prostych i złożonych,
- kształtowanie pojęć: *malarz, malarstwo, obraz,*
- kształcenie wyobraźni plastycznej.

Uczeń po zakończeniu zajęć:

- zna kształty proste, takie jak: koło, prostokąt, kwadrat, trójkąt,
- wie, że połączone kształty proste tworzą kształty złożone,
- potrafi odróżnić malarstwo abstrakcyjne od realistycznego,
- potrafi zastosować w pracach plastycznych kształty złożone.

Środki dydaktyczne:

Ilustracje lub zdjęcia kosmonautów, kolorowy papier, tusz, patyk, makulatura, farby plakatowe lub klejowe, świeczka, mazaki, reprodukcje obrazów malarstwa abstrakcyjnego i realistycznego, np.: *Pejzaż z sosnami* Józefa Szermentowskiego, *Aniele, pójdź za tobą* Jacka Malczewskiego, *Krajobraz z księżycem* Jerzego Wolfa.

Realizacja:

1. Wyjaśnienie różnicy między zdarzeniem realistycznym a abstrakcyjnym. Wydarze-

nie, które zdarzyło się w rzeczywistości, nazywa się realistycznym.

Wydarzenie abstrakcyjne to takie, które nie wydarzyło się w rzeczywistości.

2. Podanie przykładów wydarzeń realistycznych i abstrakcyjnych (zrywanie owoców, jazda na rowerze, podróż na latającym dywanie).
3. Pokaz reprodukcji obrazów *Pejzaż z sosnami* J. Szermentowskiego, *Aniele, pójdeż za tobą* J. Malczewskiego (malarstwo realistyczne i abstrakcyjne).
4. Utrwalanie następujących pojęć: *malarz, obraz, malarstwo*.

Malarz – artysta, który maluje obrazy.

Obraz – malowidło najczęściej wykonane na płótnie, kartonie lub desce, na którym są przedstawione określone treści.

Malarstwo – dziedzina sztuki polegająca na malowaniu obrazów farbami.

Malarstwo dzielimy ze względu na:

- rodzaj zastosowania: ściennie, sztalugowe, ilustracyjne;
 - technikę: olejne, akwarelowe, temperowe;
 - tematykę: historyczne, batalistyczne, rodzajowe, portret, martwa natura;
 - stosunek do rzeczywistości: realistyczne i fantastyczne.
5. Opowiedz, jak wyobrażasz sobie wakacje w kosmosie, korzystając z zamieszczonego słowniczka: *przestrzeń kosmiczna, planeta, krajobraz ziemski, krajobraz księżycowy, pojazd kosmiczny, orbita*.
 6. Oglądanie ilustracji przedstawiających pojazdy kosmiczne i kosmonautów.
 7. Nazywanie figur geometrycznych (kwadrat, prostokąt, koło, owal).
 8. Rysowanie figur złożonych.
 9. Podanie tematu i sposobu wykonania zadania plastycznego.

Przykładowe techniki:

- na srebrnym lub złotym tle namaluj

tuszem i patykiem (może być czarny mazak) siebie w kosmosie. Elementy krajobrazu możesz nakleić z różnych materiałów, np.: makulatury,

- pokryj kartkę farbami klejowymi i wybieraj patykiem postacie ludzi, zwierząt i elementy otoczenia,
- możesz wykonać rysunek świecą, a potem powierzchnię kartki pokryć ciemną farbą.

Pamiętaj o:

- doborze odpowiedniej techniki,
- zastosowaniu kształtów złożonych.

10. Twórcza praca dzieci.

11. Wystawa i omówienie prac.

12. Zadanie dodatkowe: *Pożycz z biblioteki albumy malarskie i odszukaj obrazy realistyczne i abstrakcyjne.*

*

Wszystkie przedstawione na zdjęciach w artykule prace plastyczne pochodzą z kolekcji dr Agnieszki Kielkiewicz.

mgr WANDA STRZELEC

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Pile

LITERATURA

■ Janina Lewicka, *100 technik plastycznych*, Warszawa 1973, „Nasza Księgarnia”.

■ Wanda Strzelec, *Przewodnik metodyczny dla nauczycieli. Plastyka w kl. 1, 2, 3*, Wydawnictwo „Juka” 1998.